

Pápa vára a török háborúk forгатagában

Pálffy Géza: *A pápai vár felszabadításának négyszáz éves emlékezete 1597–1997*
Pápa, 1997. 188 old.

A 16.–17. század fordulóján Európa figyelme – egy a perifériáján – a magyarországi végeken folyó Habsburg–török háborúra irányult. A pápa, egyes itáliai fejedelemségek (Mantova, Firenze, Milánó), a spanyol király és a Német-római Birodalom rendjei pénzügyi és katonai segéllyel támogatták II. Rudolf császárt és magyar királyt a kereszténység ősellensége ellen vívott küzdelemben. Harcedzett zsoldosok ezrei (vallonok, franciák, lotaringiaiak, németek, skótok, spanyolok, olaszok), valamint a korszak kiemelkedő hadvezérei (Karl von Mansfeld, Adolf von Schwarzenberg, Giorgio Basta, Philip Emmanuel Mercœur) érkeztek a kontinens nyugati feléből a küzdelem különböző hadszíntereire. Az éppen a 16. század második felében kibontakozó információ-forradalomnak köszönhetően különböző röplapokból és hírlevelekből születés tömegek értesültek a magyarországi harcok eseményeiről. Azonban európai jelentősége ellenére a tizenöt éves vagy hosszú török háború történetének feldolgozottsága a magyar hadtörténeti irodalomban nem megfelelő szintű, azt is mondhatnánk: hiányos. Ezért érdemel kitüntetett figyelmet Pálffy Géza történész a pápai vár 1597. évi visszafoglalásáról írt tanulmánya, valamint az ehhez kapcsolódó okmánytár.

A szerző egy rövid fejezetben ismerteti a pápai végvárnak a török elleni védelmi rendszerben elfoglalt helyét. Az erősség a győri végvidéki főkapitányság legfontosabb váraként kulcspozíciót töltött be, mind Győr, mind pedig Bécs védelmében. Így természetes, hogy a császárváros ostromára és megszállására készülő Kodzsa Szinán nagyvezír is tervbe vette meghódítását. Pápa azonban 1594. október 3-án harc nél-

kül került a Győr eleste után portyázásokra rendelt tatár csapatok birtokába. A erődítmény október közepén török fennhatóság alá került, s itt szerveződött meg a negyedik magyarországi vilájet, amely intézkedés minden kétséget kizáróan bizonyította az oszmánok Ausztria felé való terjeszkedési szándékát.

A tanulmány második része a császári és királyi sereg 1597. évi hadjáratának előkészületeit, valamint Pápa 1597. augusztus 20-i visszafoglalását mutatja be. Pálffy Géza nem pusztán arra keresi a választ, hogy Pápa visszavívása az 1597. év az elhúzódozó háború történetének sorsdöntő eseménye, vagy pusztán mellékező volt-e, hanem az említett expedíció példáján keresztül szemléletes képet fest mindazokról a nehézségekről, amelyekkel a bécsi katonai vezetésnek évről évre szembe kellett néznie. Ilyenek voltak például a hadművelési célok kijelölésétől kezdve a külföldi zsoldosok toborzásán és ellátásán át az egyéb, a sereg körül felmerülő problémák (mint például a hadsereg vezetőinek egymás közötti konfliktusai, táborban kitört járványok, sebesültek ellátása) megoldása. Azt is górcső alá veszi, hogy egy, az 1597. évihez hasonló vagy annál nagyobb hadjárat milyen megterheléssel járt a Német-római Birodalom, az örökös tartományok és Magyarország lakosai számára. A tizenöt éves háború magyar kutatói közül elsőként ad képet a vár ostromára induló nemzetközi sereg vezérkaráról és az egyes tisztségekhez tartozó feladatköréről.

Az 1597. június 30-án az óvári táborban lezajlott haditanácson hosszas huzavona után salamoni döntés született a hadművelési célról: Nádasdy Ferenc nem minden egyéni megfontolását és hasznot nélkülöző javaslatát fogadták el az egymással civódó keresztény sereg vezetői: a Fekete Bég birtokainak közelében fekvő Pápát támadták meg. A császár által zsoldba fogadott (mint például a vallonok és franciák), oszt-

rák, birodalmi (frank, sváb, bajor), olasz és magyar egységek Miksa főherceg – kinevezett főhadparancsnok – vezetésével augusztus 9-én indultak el, s négy nappal később vették ostrom alá az erősséget. A vár módszeres lövetése sikerrel járt, hiszen augusztus 19-én a vár két pontján (a veszprémi kapu és a tóparti rondella mellett) rohamra alkalmas részek tátongtak a védműveken. Ezt a két falszakaszt támadták meg a keresztény csapatok, és hosszú, véres harc után hatalmukba kerítették a vár jó részét. Az őrség megmaradt része a várkastélyba menekült, s azt csak a következő napon volt hajlandó feladni szabad elvonulás fejében.

Pálffy Géza befejezésként elemzi a hadjárat tanulságait, valamint röviden kitér az 1600. évi pápai vallon lázadásra. A tanulmányt bő német nyelvű rezümé zárja.

A kötet nem csupán nyomtatásban megjelent források alapján igyekszik értékelni az ostromot és körülményeit, Pálffy Géza bőven felhasznált kiadatlan, főleg bécsi levéltárakban található dokumentumokat is, amelyek közül a legfontosabbakat az okmánytárban közölte is. A szerző az általa bemutatott 40 okmányt három csoportba rendezte: A pápai vár elhagyása 1594-ben; Pápa a török szultán végvára (1594–1597); Pápa visszafoglalása.

Pálffy Géza tanulmánya és a hozzá csatlakozó okmánytár magyar viszonylatban egyedülálló kísérlet arra, hogy a tizenöt éves háború eseményeinek feldolgozásakor egy helyi eseményre koncentrálhatunk.

A későbbiekben bizonyára hasonló vállalkozásoknak fog példaként szolgálni.

Bagi Zoltán Péter